

Οι Κρίσεις στη Μεσόγειο Απαιτούν Υπερπεριφερειακές Απαντήσεις, υποστηρίζει Επιφανής Επιστήμονας στην Εναρκτήρια Ομιλία

Ο Καθηγητής Γρηγόριος Τ. Παπανίκος εισάγει την έννοια της «υπερπεριφερειακής δύναμης» για να εξηγήσει γιατί οι συγκρούσεις στη Μεσόγειο δεν μπορούν πλέον να διαχειριστούν μόνο σε περιφερειακό επίπεδο

ΑΘΗΝΑ, 30 Μαρτίου 2026 — Στην έναρξη του 19ου Ετήσιου Διεθνούς Συνεδρίου Μεσογειακών Σπουδών σήμερα, ο Καθηγητής Γρηγόριος Θ. Παπανίκος, Πρόεδρος του Αθηναϊκού Ινστιτούτου και Καθηγητής (adjunct) στο Πανεπιστήμιο του Tennessee, Knoxville, των ΗΠΑ μίλησε υποστηρίζοντας ότι η Μεσογειακή Λεκάνη έχει εξελιχθεί σε μια περιοχή υψηλής κρισιμότητας, της οποίας οι αστάθειες δεν μπορούν να περιοριστούν εντός των παραδοσιακών γεωγραφικών ή πολιτικών ορίων.

Αντλώντας από τη Θεωρία του Περιφερειακού Συμπλέγματος Ασφάλειας - Regional Security Complex Theory (RSCT) και από το εκτενές δημοσιευμένο έργο του, ο Καθηγητής Παπανίκος εισήγαγε μια νέα αναλυτική έννοια — την **υπερπεριφερειακή δύναμη** — για να περιγράψει εξωτερικές εμπλεκόμενες δυνάμεις των οποίων τα στρατηγικά συμφέροντα ασφάλειας εκτείνονται πέρα από τους άμεσους γείτονές τους και οι οποίοι διατηρούν σταθερή στρατιωτική παρουσία σε μια περιοχή. Διαχώρισε αυτή την κατηγορία από τις συμβατικές εξωτερικές δυνάμεις και τις υπερδυνάμεις, υποστηρίζοντας ότι η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο ενεργούν ως υπερπεριφερειακές δυνάμεις στη Μεσόγειο, ενώ οι Ηνωμένες Πολιτείες λειτουργούν ως η μοναδική παγκόσμια υπερδύναμη την οποία ονομάζει με τον όρο μονοϋπερδύναμη (monosuperpower).

Η ομιλία χρησιμοποίησε την εν εξελίξει σύγκρουση ΗΠΑ–Ισραήλ–Ιράν 2026 ως ζωντανή απεικόνιση της μεσογειακής δυναμικής των συμπλεγμάτων ασφάλειας, επισημαίνοντας ότι 24 δρώντες — 22 κράτη και δύο μη-κρατικοί δρώντες — εμπλέκονται αυτή τη στιγμή. Ο Καθηγητής Παπανίκος ανέδειξε την εντυπωσιακή ιστορική αντήχηση του περσικού μη επανδρωμένου εναέριου οχήματος (MEA) που έπληξε την Κύπρο στις 1 Μαρτίου 2026, στοχεύοντας βρετανική στρατιωτική βάση, σημειώνοντας ότι η τελευταία φορά που η Κύπρος και η Περσία ήταν σε πόλεμο ήταν στα μέσα του 5ου αιώνα π.Χ.

Η ομιλία εντόπισε τρεις αλληλοσυνδεδεμένους πυλώνες μεσογειακής ανασφάλειας — πολιτική, ενέργεια και στρατιωτικά — καθέναν από τους οποίους η Ευρωπαϊκή Ένωση επιχείρησε να αντιμετωπίσει μέσω διαδοχικών θεσμικών πλαισίων.

Ο Καθηγητής Παπανίκος υποστήριξε επίσης ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση — ενεργώντας ως συλλογική οντότητα — είναι ο πιο θεσμικά σημαντικός υποψήφιος να αναλάβει τον ρόλο της υπερπεριφερειακής δύναμης στη Μεσόγειο. Η σύγκρουση του 2026, σημείωσε, παρείχε την πρώτη περίπτωση κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε κοινή ανακοίνωση υπέρ της Κύπρου μετά από επίθεση εξωτερικής δύναμης — μια εξέλιξη που περιέγραψε ως ιστορικά σημαντική και άξια μελλοντικής έρευνας.

«Οι απαντήσεις που σχεδιάζονται και εφαρμόζονται αποκλειστικά σε περιφερειακό επίπεδο είναι δομικά ανεπαρκείς — όχι εξαιτίας έλλειψης βούλησης, αλλά γιατί η κλίμακα του προβλήματος έχει ήδη υπερβεί την κλίμακα της απάντησης.»

— Καθηγητής Γρηγόριος Τ. Παπανίκος, *Εναρκτήρια Ομιλία, 19ο Ετήσιο Διεθνές Συνέδριο Μεσογειακών Σπουδών*

Η ομιλία ανασκόπησε επίσης την εξαιρετική πυκνότητα κρίσεων στη Μεσόγειο από το 2001, που καλύπτει πολέμους και ένοπλες συγκρούσεις, πολιτικές αναταραχές, τρομοκρατικές επιθέσεις, φυσικές καταστροφές και ανθρωπιστικές έκτακτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της τραγωδίας της μετανάστευσης, κατά την οποία περισσότερες από 2.500 ζωές χάθηκαν μόνο το 2024.

Ολοκληρώνοντας με μια αναφορά στην μακραίωνη πολιτισμική μνήμη της Μεσογείου, ο Καθηγητής Παπανίκος παρατήρησε ότι ορισμένοι πολιτισμοί — οι Φοίνικες, οι Καρχηδόνιοι, οι Χετταίοι — καταποντίστηκαν τελικά από την ίδια τη θάλασσα που τους όριζε, ενώ άλλοι, μεταξύ των οποίων οι Έλληνες, οι Εβραίοι και οι Αιγύπτιοι, επιβίωσαν μέσα από την ιστορία.

Προκάλεσε το συνέδριο να αναρωτηθεί τι είναι αυτό που επιτρέπει σε ορισμένες κοινωνίες να επιβιώνουν ενώ άλλες πνίγονται στα νερά της Μεσογείου.

Σχετικά με το Αθηναϊκό Ινστιτούτο

Το Αθηναϊκό Ινστιτούτο διοργανώνει το ετήσιο διεθνές συνέδριο Μεσογειακών Σπουδών από το 2008 και εκδίδει το περιοδικό Athens Journal of Mediterranean Studies, τριμηνιαίο επιστημονικό περιοδικό ανοικτής πρόσβασης. Έως σήμερα έχουν παρουσιαστεί περισσότερες από 1.000 εργασίες στα συνέδρια, με σχεδόν 180 να έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό.

Σχετικά με την Εργασία

Το άρθρο «**Δυναμικές Περιφερειακής Ασφάλειας στην Περιοχή της Μεσογείου**» του Γρηγόριου Θ. Παπανίκου θα δημοσιευθεί στο Athens Journal of Mediterranean Studies. Στηρίζεται στο προγενέστερα δημοσιευμένο έργο του συγγραφέα σχετικά με την αμυντική δαπάνη, την ενεργειακή ασφάλεια και τη δημοκρατία στη Μεσόγειο (Papanikos, 2015, 2017, 2023). Είναι διαθέσιμο εδώ:

https://www.researchgate.net/publication/403234864_Dynamics_of_Regional_Security_in_the_Mediterranean_Basin

Επικοινωνία με τα Μέσα

Αθηναϊκό Ινστιτούτο, Χαλκοκονδύλη 9, Πλατεία Κάνιγγος, 10677 Αθήνα. 2103634210
info@atiner.gr www.atiner.gr